

**TURİZM SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN AİLE İŞLETMELERİNDE
MUHASEBE SİSTEMİNİN İNCELENMESİ: MARMARIS ÖRNEĞİ¹**

**Çağrı KÖROĞLU²
Levent KARADAĞ³
Fırat BİÇİCİ⁴**

ÖZET

Günümüzde küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sonucunda, ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet önemli bir unsur haline gelmiştir. Bunun sonucunda, tüm sektörlerde olduğu gibi, turizm sektörü ve işletmelerinde de rekabet yoğun bir biçimde yaşanmaktadır. İşletmeler bu yoğun rekabet ortamında kâr sağlayabilmek için, çevresinde meydana gelen değişimleri, riskleri ve belirsizlikleri göz önünde bulundurmalı ve kendisini bu değişimlere uygun bir biçimde stratejik olarak yenilemelidir. Bu yönde izlenecek stratejilerden en önemlisi, işletme bünyesinde etkin bir muhasebe sisteminin kurulmasıdır.

Bu çalışmada Marmaris’te turizm sektöründe faaliyet gösteren ve aile işletmesi kapsamında değerlendirilen konaklama işletmelerine, örnekleme yoluyla anket çalışması yapılmıştır. Çalışma kapsamındaki konaklama işletmelerinde uygulanan muhasebe sistemleri incelenmiş ve bu sistemlerin rekabet üstünlüğü sağlamadaki etkinliği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Aile İşletmeleri, Maliyet, Rekabet.

JEL Kodu: M1,M4

**THE EXAMINATION OF THE FAMILY BUSINESS THAT OPERATING IN THE
TOURISM SECTOR: THE CASE OF MARMARIS**

ABSTRACT

Nowadays, as a result of globalization and technological developments, competition in national and international markets has become an important element. As a result, in the tourism sector, as in all industries, is experiencing intense competition. Companies in the intense competitive environment, to ensure profits, should consider the risks and uncertainties of the environment. Companies should determine an appropriate strategy to these changes. The most important strategy to be followed in this direction, is the establishment of an effective accounting system in the companies.

In this study, family businesses operating in the tourism sector in Marmaris are evaluated. Companies operating in the hospitality sector have been selected by sampling. In this study the accounting systems used by the hospitality sector have been examined. In addition, these systems providing a competitive advantage to companies, were evaluated.

Keywords: Tourism, family business, cost, competition

JEL Codes: M1,M4

---

¹ Makale Geliş Tarihi: 25.02.2014

Makale Kabul Tarihi: 17.04.2014

² Öğr. Gör. Dr., Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksek Okulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, kcagri@mu.edu.tr

³ Öğr. Gör., Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksek Okulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, leventk@mu.edu.tr

⁴ Öğr. Gör., Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksek Okulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, fbicici@mu.edu.tr

GİRİŞ

Tarihsel olarak bakıldığında, turizm olgusu ilk başlarda toplumun sadece belirli bir kısmına hitap etmiştir. Ancak günümüzde küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte kentte yaşayanların büyük bir kısmının gelir düzeylerinin yükselmesi, sosyal güvenlik kapsamının genişlemesi, çalışma koşullarının iyileşmesi, teknolojideki gelişmelerle ulaşım araçlarının hızlı ve konforlu hale gelmesi ve haberleşme imkânlarının artması sonucunda geniş kitleleri de ilgilendirmeye başlamıştır.

Turizm konusunda sürekli artış gösteren bu gelişmeler beraberinde yatırımları da getirmektedir. Türkiye için özellikle 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanununun kabulüyle birlikte hızlı ve belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Yatırım kanadındaki hızlı artış ve dünya üzerinde dolaşan turist sayılarındaki yükselme eğilimleri, ülke politikasında da Türkiye olarak bazı kararların alınması gerekliliğini doğurmuştur. Bunun sonucu olarak beş yıllık kalkınma planlarında turizm sektörüne yönelik yeni kararlara yer verilmektedir.

Turizm sektörünün Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından önemi yadsınamaz boyutlardadır. Özellikle ekonomik kalkınma ve dış ödemeler dengesi gibi konularda turizm sektörü kaldıraç konumundadır. Ekonomi için bu kadar önem arz eden sektördeki işletmelerin çeşitli nedenlerden ötürü kısa ömürlü olması dikkat çekici boyuttadır. Bu durum sektörün katkısını azaltacak ve bu olumsuz durum genel ekonomiye yansiyabilecektir. Turizm sektörünün en önemli birimleri olarak konaklama işletmeleri görülmektedir. Konaklama işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun da aile işletmelerinden ibaret olduğu bilinmektedir (Kiracı ve Alkara, 2009).

Turizm sektörünün ülke ekonomisi için yukarıda yer alan bilgiler ışığı altında bu derece önemli olması, bu sektörde büyük bir orana sahip olan konaklama işletmelerinin kâr elde edebilmesi, büyümesi ve artan rekabet koşullarında rekabet üstünlüğü sağlayabilmesi için, kendi bünyelerinde etkili bir muhasebe sisteminin oluşturulmasının zorunlu kılmaktadır (Köroğlu, 2007). Etkili bir muhasebe sistemi, kuruluşu tamamlanan bir konaklama işletmesinde faaliyet seyrinin izlenebilmesi, dönem içinde pek çok güçlüklerin çözülmesi, dönem sonlarında gerçekleşen faaliyet sonucunun kesin olarak bilinmesi, işlemlerin izlenmesi ve kaydedilmesi de muhasebe bilgisini gerektirir. Bu nedenle, konaklama işletmelerinde gerek yönetim, gerek işletme sahipleri, gerekse işletmenin sorumlu olduğu kişi ve kurumlara karşı muhasebe sisteminin taşıdığı önem büyüktür (Demir, 1990).

1. AİLE İŞLETMELERİNİN DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ ÖNEMİ

Modern dünyanın sürekli değişme ve gelişme gösteren rekabet koşulları, piyasalarda görülen çeşitli belirsizlikler ve bütün bunların sonucunda oluşan ekonomik koşullar var olan işletmelerin gelecekleri için sürekli tehlike ve tehdit olarak algılanmaktadır. Görülen bu riskli durumlarda ve tehlikeler altında işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için günümüz dünyasının modern yönetim tarzlarına geçmeleri gerekmektedir. Dünya üzerinde var olan bu işletmelerin yaklaşık % 80'ini aile işletmeleri oluşturmaktadır (Argüden, 2002). Yine aile işletmelerinin Türkiye'deki oranına bakılacak olursa, % 95 gibi büyük bir oran ortaya çıkacaktır (Genç ve Karcioğlu, 2004).

Bir veya daha fazla ailenin şirket sermayesinin önemli bir payına sahip olduğu, kabul edilen yasal çerçeveler içerisinde şirket yönetimini üstlendiği ve aile üyelerinin yönetimin en üst pozisyonunda bulunduğu örgütler olarak ta ifade edilen aile işletmelerinin

dünya ve ülkemiz üzerindeki işletme sayısı bakımından önemli olan oranları, uluslar arası literatürde araştırmacıların sürekli ilgisini çekmiş ve araştırma konusu olmasını sağlamıştır.

Genel olarak aile işletmelerinin sahiplik yapıları incelendiğinde, ortalama olarak %80'inin aile işletmeleri olduğu görülmektedir. Tablo 1'de ve ayrıca Shepherd ve Zacharakis'in çalışmasında da (2009) ifade edildiği gibi Amerika Birleşik Devletleri'ndeki işletmelerin %90'ını aile işletmeleri oluşturmaktadır. Bu durum daha önce de ifade edildiği gibi Türkiye'de benzerlik göstermekte ve rakam %95'lere ulaşmaktadır.

Tablo 1. Bazı Ülkelerin Ekonomilerine Kayıtlı Aile İşletmeleri Oranı

ÜLKE	ORAN
Portekiz	% 70
İngiltere	% 75
İspanya	% 80
İsviçre	% 85
İsveç	% 90
Amerika Birleşik Devletleri	% 90
İtalya	% 95
Türkiye	% 95
Ortadoğu	% 95

Kaynak: (Kobimeydan, agis, 2014).

Ülke ekonomilerinde görülen aile işletmelerinin yapılarına bakıldığında genellikle orta ve küçük ölçekli işletmeler olduğu görülmektedir. Bu özelliğine rağmen dünyada en çok kazanan işletmeler arasında %30'luk payın yine aile işletmelerinde olduğu ifade edilmektedir. Ford, Levi Strauss, Marriot Hotels, Benetton, Fiat, Estere Lauder, Michelin gibi işletmeler bu sıralamaların içerisinde her zaman yer bulmaktadırlar.

Aile işletmeleri ile ilgili bir diğer önemli boyut, milli gelirdeki payları ve yarattıkları istihdam gücü olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla aile işletmelerinin içinde buldukları ülkelerin milli gelirlerindeki payına bakıldığında önemli rakamlara ulaştığı ve yine istihdamdaki payının bütün işletmelerin istihdamının yarısını bulundurduğu görülmektedir (Shepherd & Zacharakis, 2000).

Dünyada ve Türkiye'de işletme sayısı bakımından oranları bu kadar yüksek olmasına karşın, aile işletmelerinin sürekliliğini sağladığını söylemek oldukça zordur. İyiişeroğlu'nun (2006) çalışmasına göre ABD'de yeni kurulan aile işletmelerinin %40'ı daha ilk beş yılda yok olmaktadır. Avrupa ve ülkemizde de bu durumun yine aynı seviyelerde olduğu ifade edilmektedir. Bu durumda ekonomilerde aile işletmelerinin ne kadar zor ve önemli bir yerde olduğunu ortaya koymaktadır. Yeni kurulan aile işletmeleri, yeni üretim alanları ortaya koyarak, hem ekonomik girdi ve çıktı sağlama açısından hem de istihdam açısından rol üstlenmektedirler. Ancak bu kadar kısa sürede aile işletmelerinin büyük bir kısmının da yok olması tam tersi derecede ekonomilerde negatif etki yaratmaktadır.

Aile işletmelerinin turizm sektöründe sahip olduğu oran ve önem dikkate alındığında, bu işletmeler ile ilgili olarak yapılacak olan çalışmaların, -konaklama işletmelerinin % 95'inin aslında birer aile işletmesi olduğu bilgisinden hareket edilerek yapılmasında fayda görülmektedir.

2. AİLE İŞLETMELERİ KAPSAMINDAKİ KONAKLAMA İŞLETMELERİ

Küreselleşmenin ve artan rekabet koşullarıyla oluşan ekonomik koşulların ışığında özellikle henüz tam olarak gelişmemiş ülkeler incelendiğinde turizmin ne kadar önemli bir sektör olduğu görülmektedir. Çekim gücü yaratmak adına bu ülkelerin sahip olduğu tüm cazibeler gerektiği gibi dış pazarlara sunulduğunda ekonomilerde önemli bir denge unsuru olması kaçınılmaz olacaktır (Aktaş, 2005).

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye’de yıllık turizm gelirlerindeki artış ve turizmin ülke ekonomisine katkısı ortaya çıkmaktadır. Türkiye’deki aile işletmeleri oranlarının %95 olduğu bilinmektedir. Bu durumda turizmdeki aile işletmelerinin rolü ülkeye maksimum sayıda yabancı ziyaretçi taşıyıp maksimumu geliri elde etmek olarak ifade edilebilir. Yıllar itibariyle artan gelişim turizme yönelik işletme sayısının zamanla artış göstermesine de bağlı olmaktadır.

Tablo 2. Yıllar İtibariyle Yabancı Ziyaretçi ve Gelir Sayıları

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Sayısı	Ortalama Geceleme Sayısı	Kişi Başı Ortalama Harcama	Toplam Turizm Geliri
2001	13 450 127	-	777	10 450 728
2002	15 214 514	-	816	12 420 519
2003	16 302 053	11,1	850	13 854 868
2004	20 262 640	10,7	843	17 076 609
2005	24 124 501	10,4	842	20 322 111
2006	23 148 669	12,0	803	18 593 950
2007	27 214 988	11,3	770	20 942 501
2008	30 979 979	11,0	820	25 415 067
2009	32 006 149	11,2	783	25 064 481
2010	33 027 943	10,8	755	24 930 996
2011	36 151 328	11,0	778	28 115 694
2012	36 463 921	10,8	795	29 007 003
2013	39 226 226	10,2	824	32 310 424

Kaynak: (TÜİK, agis, 2001-2014).

Dünya üzerinde ülke ekonomileri içerisinde önemli bir yere sahip olan turizm sektöründe, aile işletmelerinin sayısının yine önemli oranlarda olduğu görülmektedir. Thomas, Firel, Jameson ve Persons'ın 1997 yılında İngiltere'de yaptıkları çalışmada turizmdeki aile işletmecilerine neden aile işletmesi kurdukları sorulmuştur. Araştırmaya katılan işletmecilerin %90'ının ekonomik olmayan nedenlerle bu işyerini açtıkları yanıtı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca elde edilen verilere göre ortaya çıkan sonuçlardan biri de başarıdan hoşlanma ve çalışma yerinde özgür olabilme isteğidir.

Avustralya'da yapılan başka bir çalışmada da yine özgürlüğe, kendi işinin patronu olmaya ve başarıdan elde edilen mutluluğa işaret edilmektedir. Ayrıca bu çalışmada ortaya çıkan bir diğer sonuç, yaşam şeklinin böyle bir işletme sahibi olmada önemli bir rolü olmasıdır (Getz ve Carlsen, 2000).

Scott'ın (1997) Güney Kıbrıs'ta aile konaklama işletmecileri üzerinde yaptığı bir diğer çalışmada ise aile işletmeleri sahiplerinin yaşam alanları ile işletmenin aynı yerde bulunduğu, bütün aile üyelerinin burada bir iş yaptığı ve bu rahatlığın da bu tarz bir işyeri sahibi olmada önemli bir rolü olduğu ifade edilmektedir.

3. AİLE İŞLETMESİ KAPSAMINDAKİ KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE MUHASEBE SİSTEMİ

Rekabetin son derece yoğun yaşandığı günümüz iş yaşamında işletmeler, öne çıkabilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için sahip oldukları kaynakları en etkin bir biçimde kullanma çabası içindedir. Bu kaynaklardan en önemlisini stratejik bir rekabet aracı olan muhasebe sistemi oluşturmaktadır (Dinç ve Abdioğlu, 2009). Muhasebe sistemi, sistem içerisinde yer alan verilerin belirli bir amaç doğrultusunda toplanması, depolanması ve işlenmesini sağlayan bir alt sistemdir (Bilişim, ağıs, 2013). Muhasebe sistemi, işletmenin varlıkları, sermayesi ve borçları üzerinde mali nitelikteki işlemlere ait verileri toplayan, toplanan verileri işleyerek bilgiye dönüştüren ve ortaya çıkan bilgileri raporlayan bir sistemdir (Sürmeli, 2007). Başka bir deyişle muhasebe sistemi, kullanıcılara sunacağı bilgiyi meydana getirirken veri toplama, kayıt etme, özetleme, analiz etme ve bilgi yönetimi tekniklerini kullanan birbirleriyle ilişkili elle veya bilgisayar ortamında elde edilen bilgiler bütünüdür (Minars, 2003).

İşletmeler, muhasebe sistemi sayesinde muhasebeyle ilgili birçok konuda bilgi elde ederek gelecekle ilgili stratejik kararlar alabilmekte ve ileride meydana gelebilecek riskleri bu bilgilerden yola çıkarak kontrol altında tutabilmektedir. Ayrıca, muhasebe sisteminin dışa dönük olma özelliğinden dolayı da işletme dışındaki kişilerde muhasebe bilgilerinden yararlanabilmektedir (Dinç ve Varıcı, 2008).

Muhasebe sistemi, tüm işletmelerde olduğu gibi konaklama işletmelerinde de büyük öneme sahiptir. Konaklama işletmeleri, kâr elde etmek, büyümek, rekabet üstünlüğü sağlamak ve kaliteli hizmet sunmak amacıyla kurulduklarından dolayı, muhasebe sistemi sayesinde bu amaçlarına ne şekilde ulaştıklarını saptayabilirler (Azaltun ve Kaya, 2004). Konaklama işletmelerinde uygulanan muhasebe sisteminin temel amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz (Saraç, 1989):

- İşletmede değer hareketlerinin kayıt ve saptanmasını yaparak kontrolünü sağlamak,

- Çeşitli hesap dönemlerinin kayıtlardaki bilgiye dayanarak birbirleriyle olan karşılaştırılmasına olanak verebilecek istatistiki veriler sağlamak,
- Müşterilere sunulan hizmetlerin maliyeti ile işletmenin karını hesaplamak,
- İşletmenin ödeme durumu ile ilgili bilgi vermek,
- Bölüm gelir ve giderlerinin ve tüm işletmenin toplu olarak gelir ve giderlerini saptamak,
- Muhasebe verilerinden elde edilen sonuçlara göre gerekli önlemlerin alınmasında, işletme içinde zararlı ve faydasız faaliyetlerden vazgeçilerek konaklama işletmesinin gelecekte daha mükemmel bir duruma gelmesine yardım etmek.

Muhasebe sisteminin yukarıda verilen temel amaçlarının gerçekleştirilmesi ve artan rekabet koşullarında rekabet üstünlüğü elde edilebilmesi için bu sistemin temel parçaları olan maliyetlerin en düşük seviyede tutulması ve gelirlerin en yüksek seviyeye çıkartılması gerekmektedir. Bu nedenle, işletmelerin maliyet ve gelirlere konu olan tüm unsurları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Didin ve Köroğlu, 2008). Konaklama işletmelerinde maliyetleri, malzeme, işçilik ve faaliyet maliyetleri olarak üç grupta sınıflandırabiliriz. Aynı şekilde, gelirleri de oda, yiyecek-içecek ve diğer faaliyetlerden gelirler olarak üç gruba ayırabiliriz.

Emek yoğun olan ve 24 saat kapsamında çalışan konaklama işletmelerinde de diğer işletmelerde olduğu gibi muhasebe sistemi, işletmenin mali durumu ile faaliyet sonuçlarını kullanıcılarına aktaran araçtır (Azaltun, 2006). Ayrıca konaklama işletmelerinde muhasebe sistemi bir bütün olup, ayrı düşünülemez. Bir faaliyet dönemi içerisinde katılan maliyetler ile elde edilen gelirler muhasebe sistemi içerisinde bir bütün olarak değerlendirilir.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Konuyla ilgili alan araştırması Marmaris ilçesinin merkezinde faaliyette bulunan ve aile işletmesi niteliğine sahip olan konaklama işletmeleri üzerine yapılmıştır. Marmaris ilçesinin merkezinde aile işletmesi niteliğinde toplam 66 adet konaklama işletmesi bulunmaktadır. Bu çalışmayı gerçekleştirmek amacıyla, %5 hata payı ile 66 konaklama işletmesine yüz yüze anket uygulanmış ve bu işletmelerin tamamından yanıt alınmıştır.

Anketleri değerlendirmek için, Frekans analizi, Ki-Kare testi ve Varyans analizlerinden yararlanılmıştır.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu kısmında konaklama işletmelerinden gelen anket verileri, SPSS programında analiz edilerek, Frekans analizi, Ki-Kare testi ve Varyans analizleri yapılmıştır.

5.1. FREKANS ANALİZLERİ

Yapılan analizler sonucu elde edilen bazı frekans tabloları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. Konaklama İşletmelerinin Yıldız Kategorisi, Departman Sayısı, Faaliyet Süreleri

YILDIZ KATEGORİSİ	SAYI	YÜZDE (%)
5 Yıldız	6	9.09
4 Yıldız	17	25.75
3 Yıldız	23	34.85
Diğer Otel İşletmeleri	20	30.31
DEPARTMAN SAYISI		
1-3 Departman	37	56.06
4-6 Departman	16	24.24
7-9 Departman	9	13.64
10 ve Üzeri Departman	4	6.06
FAALİYET SÜRESİ		
1-5 Yıl	9	13.64
6-10 Yıl	13	19.70
11-15 Yıl	20	30.30
16 ve Üzeri Yıl	24	36.36
TOPLAM	66	100

Aile işletmelerinin en temel özelliklerinden biri, genellikle küçük ve orta büyüklükte işletmeler olmasıdır. Tablo 3 incelendiğinde bu durum çalışma kapsamındaki otel işletmeleri açısından da söz konusu olmaktadır. Tablo 3’de görüldüğü gibi çalışma kapsamındaki otellerin çoğu (% 91) 4 ve altında yıldız ve buna paralel bu otellerin 3-6 departman sayısına sahip olanlarının ise % 84’lük bir orana tekabül ettiği görülmektedir. Ayrıca 10 yılın üzerinde faaliyet gösteren işletmelerin oranı ise % 60’ı geçmektedir.

Tablo 4. Muhasebe Departmanının Diğer Departmanlardan Bağımsız Faaliyet Gösterip Göstermediğinin Belirlenmesi

BAĞIMSIZ FAALİYET	SAYI	YÜZDE (%)
Evet	23	34.84
Hayır	43	65.16
TOPLAM	66	100

Tablo 4’deki veriler yine Tablo 3’deki verileri destekler niteliktedir. Tablo 4’de görülmektedir ki otel işletmelerinin % 65’inde muhasebe departmanı bağımsız olarak faaliyet gösterememektedir. Bu durum Tablo 3’deki verilerle paralel olarak turizm de faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki aile işletmelerinin kurumsallaşamamanın bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tablo 5. Maliyet Hesaplamada Bilgisayarlı Muhasebe Otomasyonundan Yararlanma Durumu

BİL. MUH. OTOMASYONU	SAYI	YÜZDE (%)
Evet	61	92.42
Hayır	5	7.58
TOPLAM	66	100

Tablo 5’de çalışma kapsamındaki otel işletmelerinin neredeyse tamamının muhasebe işlemlerini otomasyon sistemleri üzerinden takip ettiği görülmektedir.

Tablo 6. Konaklama İşletmesinin Maliyetlerini Diğer İşletmelerle Karşılaştırma Durumu

MALİYETLERİ KARŞILAŞTIRMA DURUMU	SAYI	YÜZDE (%)
Evet	45	92.42
Hayır	11	7.58
TOPLAM	66	100
MALİYET DURUMU		
Her Zaman Düşük	5	11.12
Her Zaman Yüksek	1	2.22
Zaman Zaman Farklı	28	62.22
Maliyetler Aynı	11	24.44
TOPLAM	45	100

Tablo 6 incelendiğinde işletmelerin % 92.42’lik kısmının maliyetlerini diğer işletmelerle kıyasladığını ve maliyetlerin genellikle farklılaştığı görülmektedir. Her işletmenin kendi koşullarında faaliyette bulunduğu düşünülürse bu durum normal olarak yorumlanabilir.

Tablo 7. Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Sisteminin Maliyetleri Azaltıcı ve Kârları Arttırıcı Yönde Etkiye Sahip Olup Olmadığının Belirlenmesi

MALİYET AZALTICI-KÂR ARTTIRICI ETKİ	SAYI	YÜZDE (%)
İnanıyorum	35	53.03
Fikrim Yok	25	37.88
İnanmıyorum	6	9.09
TOPLAM	66	100

Tablo 7’de işletmeciler tarafından %53’nün muhasebe sisteminin maliyetleri azaltıcı ve karları artırıcı etkiye sahip olduğu düşünüldüğü için maliyetlerin ve muhasebe bilgi sisteminin önemi açısından bir bilincin oluştuğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8. Konaklama İşletmelerinde Maliyet Analizlerinin Hangi Dönemler İtibariyle Yapıldığının Belirlenmesi

DÖNEMLER	SAYI	YÜZDE (%)
Günlük	14	21.21
Haftalık	7	10.61
Aylık	35	53.03
Sezonluk	10	15.15
TOPLAM	66	100

Tablo 8 incelendiğinde maliyet analizlerinin periyodik olarak en fazla aylık yapıldığı görülmektedir. Dikkati çeken nokta ise %21.21’lik bir oranla günlük maliyet analizi çalışmaları olmaktadır.

Tablo 9. Konaklama İşletmelerinin Elde Etmiş Oldukları Kârı, Aynı Sektörde Faaliyet Gösteren Başka İşletmeler İle Karşılaştırıp Karşılaştırılmadığının Belirlenmesi

KÂR KARŞILAŞTIRILMASI	SAYI	YÜZDE (%)
Evet	38	57.57
Hayır	28	42.43
TOPLAM	66	100

İşletmeler genel olarak maliyetlerini ve karlarını aynı faaliyet alanındaki işletmelerle kıyaslamaktayken Tablo 9’da görüldüğü gibi çalışma kapsamındaki otellerin %57.57’si bu değişkenleri diğer sektörlerde yer alan işletmelerle de kıyaslamaktadır.

5.2. Kİ-KARE TESTİ

Bir faktörün diğer bir faktöre bağlı olup olmaması veya bir faktör üzerine diğer faktörlerin etkisi olup olmadığının belirlenmesi amacıyla ki-kare testinden yararlanılabilir. Bu amaçla Ki-kare testini ölçebilmek için aşağıda yer alan hipotezler oluşturulmuştur. Yapılan test sonucunda elde edilen veriler Tablo 10’de sunulmuştur.

H1= Konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile sahip olduğu departman sayısı arasında ilişki vardır.

H2= Konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile muhasebe biriminin bağımsızlığı arasında ilişki vardır.

H3= Konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile yapmış oldukları analiz dönemleri arasında ilişki vardır.

H4= Konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile elde edilen kârın karşılaştırılması arasında ilişki vardır.

H5= Muhasebe departmanının bağımsızlığı ile muhasebe sisteminin maliyetleri azaltıcı-kârı arttırıcı yöndeki etkisi arasında ilişki vardır.

H6= Konaklama işletmelerinin faaliyet süreleri ile maliyet durumları arasında ilişki vardır.

H7= Konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile maliyet durumları arasında ilişki vardır.

H8= Konaklama işletmelerinin faaliyet süreleri ile maliyetlerin karşılaştırılması arasında ilişki vardır.

H9= Konaklama işletmelerinin faaliyet süreleri ile işletmelerin elde etmiş oldukları kârların karşılaştırılması arasında ilişki vardır.

H10= Konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile maliyetlerin karşılaştırılması arasında ilişki vardır.

Tablo 10 Ki-Kare Testi Sonuçları

Hipotezler	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	Anlam Değeri
H1	138.528	15	0.000*
H2	21.256	5	0.000*
H3	28.055	15	0.023*
H4	13.689	5	0.018*
H5	12.599	2	0.002*
H6	21.055	12	0.048*
H7	11.608	6	0.071
H8	4.321	3	0.228
H9	2.524	3	0.473
H10	168.355	3	0.000*

*<0.05

Ki-Kare testi sonuçları, yukarıda belirtilen hipotezleri test etmek için yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, H1, H2, H3, H4, H5, H6 ve H10 değerleri %5 hata payından küçük oldukları için hipotezler kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, konaklama işletmelerinin sahip oldukları yıldız sayıları ile departman sayısı, muhasebe biriminin bağımsızlığı, analiz dönemlerinin yapılma zamanı, elde edilen kârın karşılaştırılması ve maliyetlerin karşılaştırılma durumları arasında ilişki vardır. Aynı şekilde, muhasebe departmanının bağımsızlığı ile konaklama işletmelerinde var olan muhasebe sisteminin maliyetleri azaltıcı-kârı arttırıcı etki arasında da ilişki vardır. Ayrıca, yapılan analizler sonucunda işletmelerin faaliyet süreleri ile maliyet durumu arasında da ilişki görülmektedir.

Yapılan Ki-Kare testi sonuçlarına göre, H7, H8 ve H9 değerleri %5 hata payından küçük oldukları için hipotezler ret edilmektedir. Yani, konaklama işletmelerinin faaliyet süreleri ile katlandıkları maliyetleri ve elde ettikleri kârları diğer işletmelerle karşılaştırma durumları arasında ilişki yoktur. Aynı şekilde, konaklama işletmelerinin sahip oldukları yıldız sayıları ile mevcut maliyet durumları arasında da ilişki bulunmamaktadır.

5.3. VARYANS ANALİZİ

Varyans analizi, en genel tanımıyla birkaç grubun ortalamalarının birbirine eşit mi, eşit değil mi olduğunu sınamak amacıyla yapılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu bağlamda, çalışmada konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ve faaliyet süreleri ile konaklama işletmelerinde muhasebe sisteminin etkinliği (maliyet azaltıcı-kâr arttırıcı etki), maliyetleri ve elde edilen kârı karşılaştırma durumları arasında fark olup olmadığının belirlenebilmesi için varyans analiz sonuçları Tablo 11 ve Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 11. Konaklama İşletmelerinin Sahip Oldukları Yıldız Sayılarına Göre Varyans Analiz Sonuçları

VERİLER	F	Anlam Değeri
Muhasebe Sisteminin Etkinliği	850.648	0.000*
Maliyetleri Karşılaştırma Durumu	245.537	0.000*
Kârları Karşılaştırma Durumu	2.895	0.011*

*<0.05

Tablo 11’e göre konaklama işletmelerinin sahip oldukları yıldız sayılarına göre, muhasebe sistemlerinin etkinliği, maliyetlerin ve kârların karşılaştırma durumları arasında fark vardır. Başka bir deyişle, işletmelerin yıldız sayıları arttıkça muhasebe sistemlerinin etkinlik düzeyi artmakta ve bu durum, katlanılan maliyetlerin ve elde edilen kâr düzeylerinin sektörde faaliyette bulunan diğer işletmelerle karşılaştırma durumunu etkilemektedir.

Tablo 12. Konaklama İşletmelerinin Faaliyet Sürelerine Göre Varyans Analiz Sonuçları

VERİLER	F	Anlam Değeri
Muhasebe Sisteminin Etkinliği	0.855	0.438
Maliyetleri Karşılaştırma Durumu	1.752	0.132
Kârları Karşılaştırma Durumu	1.878	0.132

*<0.05

Tablo 12’ye göre, konaklama işletmelerinin faaliyet sürelerine göre, muhasebe sistemlerinin etkinliği, maliyetlerin ve kârların karşılaştırma durumları arasında fark yoktur. Başka bir deyişle, işletmelerin faaliyet süreleri ne olursa olsun, muhasebe sistemlerinin etkinlik düzeyi, maliyet ve kârların karşılaştırma durumları arasında bir ilişki yoktur.

Örneğin, 25 yıllık bir konaklama işletmesi elde ettiği maliyet ve kâr verilerini, diğer işletmelerle karşılaştırmazken, hizmet ömrü 5 yıl olan bir işletme bu verilerini karşılaştırabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizmde faaliyet gösteren aile işletmelerin ülke ekonomisindeki rollerinin giderek artması ve turizm sektörünün işletmelere yüksek kâr marjı elde etme imkanı sağlaması, günümüzde konaklama işletme sayılarının büyük ölçüde artmasına yol açmıştır. Ancak konaklama işletme sayılarındaki artış, bunların kârlılıklarını korumalarını ve geliştirmelerini güçleştirmiştir. Bu durum, konaklama işletmelerinin maliyetlerini mümkün olduğu kadar yükselterek kâr marjlarını arttırmalarını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla, konaklama işletmelerinde etkili bir muhasebe sisteminin uygulanması zorunluluğunu doğurmuştur.

Muhasebe sisteminin başarılı olabilmesi için, işletmelerin tüm departmanlarında çalışan görevlilerin, muhasebe sistemi konularında bilgili ve deneyimli olması, sürekli olarak eğitimden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca muhasebe sisteminin temelini oluşturan, maliyet ve gelir unsurlarının sürekli olarak kontrol edilmesi ve aynı sektörde faaliyette bulunan işletmelerle karşılaştırılması gerekmektedir. İşletmenin özellikleri ne olursa olsun, maliyetlerini azaltmak, kârını arttırmak, hizmet kalitesini yükseltmek ve müşteri memnuniyetini arttırmak için işletme bünyesinde etkili bir muhasebe sistemi uygulamalıdır.

Marmaris ilçesinde aile işletmesi niteliğinde olan konaklama işletmelerine yönelik bu çalışmada çeşitli bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular içerisinde önemli bir sonuç, konaklama işletmelerinin yıldız sayıları ile kullandıkları muhasebe sisteminin etkinliği arasındaki ilişkidir. Bu bağlamda çalışmada, işletmelerin yıldız sayıları arttıkça, uygulanan muhasebe sistemi o derece etkindir diyebiliriz. Öte yandan dikkat çekici diğer bir unsur ise, işletmelerin yıldız sayılarına göre, elde ettikleri verilerin diğer işletmelerle karşılaştırma durumları arasındaki ilişkidir. Yani, yıldız sayısı arttıkça işletmeler, rekabet üstünlüğü elde etmek için verileri karşılaştırmaktadır. Bir diğer unsur ise, işletmede muhasebe konusunda ayrı bir departmanın olması, uygulanan muhasebe sisteminin etkinliğini değiştirmektedir.

Öte yandan, işletmelerin faaliyet süreleri ile departman sayılarına bağlı olarak, uyguladıkları muhasebe sistemi arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Ayrıca, yıldız sayısı küçük olan işletmeler muhasebe sistemini daha basit biçimde yürüttükleri ve bunun için ayrı bir muhasebe departmanı oluşturmadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, konaklama işletmelerinin yıldız sayılarının, işletmenin uyguladıkları maliyet dönemleri ve maliyet hesaplamada bilgisayarlı muhasebe otomasyonundan yararlanma hususlarında etkili olmadığı görülmektedir.

Günümüz rekabet koşullarında, konaklama işletmeciliğinde etkin bir muhasebe sistemi olmaksızın yapılacak hesaplamalarda, istenilen amaçlara ulaşamayacağı görülmüştür. Bu yüzden, hemen her konaklama işletmesi, kendi özelliklerine uygun bir muhasebe sistemi belirleyip, rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Muhasebe sisteminin çok ayrıntılı bir süreç olması, konuyla ilgili uzman personel bulunmasının zorluğu vb. sebeplerle bir çok küçük ölçekli konaklama işletmesi, etkin bir muhasebe sistemi uygulayamamakta ve diğer işletmelere karşı rekabet edememektedir.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Cengiz. (2005), "Türkiye'nin Turizm Gelirini Etkileyen Değişkenler İçin En Uygun Regresyon Denklemi Belirlenmesi", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, c.6, s.2, ss.163-174.
- AZALTUN, Murat (2006) "Konaklama İşletmelerinde Mali Tablolar Analizi Kullanımı Üzerine Bir Araştırma", *Muhasebe ve Denetimi Bakış Dergisi*, Nisan, s.18, ss.92-103.
- AZALTUN, Murat ve Kaya, Ergün (2004) "Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları", 3. Baskı, Detay Yayıncılık: Ankara.
- DEMİR, Nazif. (1990), "Konaklama Tesisleri Muhasebesi", Akdeniz Üniversitesi Basımevi: Antalya.
- DİDİN, Saliha ve Köroğlu, Çağrı, (2008) "Konaklama İşletmelerinin Satışlar-Maliyetler Bakımından Rekabet Edebilme Durumu ve Gelecekte Beklentileri", *ZKU, Sosyal Bilimler Dergisi*, c.4, s.7, ss.111-120.
- DİNÇ, Engin ve ABDİOĞLU, Hasan, (2009) "İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c.12, s.21, Haziran, ss.157-184.
- DİNÇ, Engin ve VARICI, İdris, (2008) "Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsallaşma Düzeyine Etkisi: Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma", *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, c.10, s.1, ss.67-85.
- GENÇ, Nurullah ve KARCIOĞLU, Fatih, (2004), "Aile İşletmelerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri-Bir Uygulama", *İstanbul Kültür Üniversitesi 1. Aile Şirketleri Sempozyumu Kitabı: İstanbul*.
- GETZ, Donald ve Carlsen, Jack, (2000) "Characteristics And Goals of Family And Owner-Operated Businesses in the Rural Tourism And Hospitality Sectors". *Tourism Management*, vol. 21, no.6, pp.38-42.
- İYİŞLEROĞLU, Salih Cem(2006), "Aile Şirketlerinde Nepotizm Uygulamasının Tespitine Yönelik Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Adana*.
- KİRACI, Murat ve ALKARA, İbrahim, (2009), "Aile İşletmelerinde Kurumsallaşmaya Verilen Önem ve Turizm Sektöründeki Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma: Alanya-Eskişehir Örneği", *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, c.11, s.1, ss.167-199.
- KÖROĞLU, Çağrı (2007) "Konaklama İşletmelerinde Yiyecek-İçecek Maliyetlerinin Kontrolü ve Muhasebeleştirilmesi", *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Muğla*.
- MINARS, David (2003), "Accounting, Barron's Educational Series", Inc: New York.
- SARAÇ, Salih, (1989), "Konaklama Muhasebesi", Adım Yayıncılık: Ankara.
- SCOTT, Julie, (1997), "Chances and Choices: Women and Tourism in Northern Cyprus" In *Gender, Work and Tourism*, T. Sinclair, ed.,: London: Routledge.

SHEPHERD, Dean A. and Zacharakis, Andrew, (2000) “Structuring Family Business Succession: an Analysis of the Future Leader’s Decision Making” Entrep. Theory Pract. vol. 24, no.4, pp.25 – 39.

SÜRMEİLİ, Fevzi, (2007), “Muhasebe Bilgi Sistemi”, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları: Eskişehir.

[http:// www.arguden.net](http://www.arguden.net), Argüden, Y. (2006), Erişim Tarihi: 23.05.2010.

http://kobifinans.com.tr/icerik.php?Article=455&where=danisma_merkezi_Category=020603%Topic=, Erişim Tarihi: 25.05.2010

http://www.bilisim2013.org/index/article/bilgi_toplumu.htm, Erişim Tarihi, 02.02.2014

<http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/gostergeler/63TSTG.asp>